

Терлецький В.В.,
член НСПУ, лауреат премій І.Огієнка (2006),
Пантелеймона Куліша (2013)

ГІДНО ВІШАНУЙМО "ВЧИТЕЛЯ ВЧИТЕЛІВ", ФУНДАТОРА ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Статтю присвячено одному з фундаторів вітчизняної педагогіки К.Д. Ушинському, педагогічна спадщина якого потребує подальших розвідок в контексті новаторства його ідей і поглядів на сучасному етапі розвитку національної системи освіти.

Ключові слова: вітчизняна педагогіка, педагогічна спадщина, славетні педагоги, педагогічне новаторство.

У 1946-му, коли відзначали 75-у річницю з дня смерті К.Д. Ушинського, Павло Тичина, на той час міністр освіти УРСР, в статті "У битві за народ (Костянтин Ушинський)" наголосив: "Костянтин Дмитрович Ушинський увесь час так близько продовжує коло нас стояти, немовби він ніколи не вмирав" 1/.

Мусимо констатувати, що, на превеликий жаль, звершення славетного педагога, українця за походженням і духом, належним чином ще не відзначені. Адже ще не випущено в світ "Літопис життя й педагогічної діяльності К.Д. Ушинського". Такий в 322 сторінки машинопису автором цієї статті укладено. Проте з нього вдалося надрукувати лише 16 сторінок в томі 1-му шеститомного видання "Педагогических сочинений" К.Д. Ушинського (М. : Педагогика, 1988. – С.387-402).

Залишилась невипущеною книжка про К.Д. Ушинського в серії "Жизнь замечательных людей" (Москва, "Молодая гвардия"). Нас нині не може задовольнити праця М.Л. Песковського "Константин Ушинский. Его жизнь и педагогическая деятельность", видана 1893 року в серії "Библиотеки Флорентия Павленкова", бо він, по суті, обмежився лише некрологом Ю.С. Рехневського "К.Д. Ушинский" ("Вестник Европы", 1871, №2), спогадами М.К. Чалого "Материалы для биографии К.Д. Ушинского" ("Народная школа", 1874, №4), коротким біографічним нарисом про педагога його особистого секретаря останніх років життя Олександра Федоровича Фролова (Спб., 1881), та працею "Русские педагогические деятели", яка й в наш час (Челябинск, "Урал", 1997) подається без вказівки на місце й час опублікування і приписується "И. Острогорскому, Д. Семенову". В літературі ж відомо, що чимало в справі видання знайдених рукописів К.Д.Ушинського зробив не "И. Острогорский", а Олексій Миколайович Острогорський (1823-1886). Останнім джерелом свідчень про К.Д. Ушинського називається в праці М.Л. Песковського "Исторический очерк столетней жизни Смольного монастыря" (також не вказано місце і час опублікування).

А Песковському слід було б знати відгук, оцінку цієї праці з боку Д. Семенова на сторінках "Отечественных записок" (1864, Т.154). Він вказував, що помилявся. В. Лядов у трактуванні перетворення устрою Смольного монастиря, проект якого був складений саме К.Д. Ушинським, що саме ним було організовано спец клас: "Лядов забыл также сказать о том, что Ушинским было положено начало ученических библиотек для каждого класса.", що саме Ушинський вперше "открыл учительские конференции с целью установить единство преподавания для лучшего его успеха".

Сучасного читача не може задовольнити також малесенька брошура В.Я. Струминського, випущена в цій серії в 1946 році. А в Україні виходило в серіях "Життя славетних", "Уславлені імена" чимало книжок. Видання ж про К.Д. Ушинського не з'явилося.

По-друге. Досі до купи не зібрано листування Ушинського. А як би було корисно і бажано видати друком книжку "К.Д. Ушинський в епістолярії".

1926-1928 рр. двома томами видав "Письма А.С. Пушкина" Борис Львович Модзалевський. З власного вступною статтею та вельми значними, багатими фактичним матеріали примітками.

До родини Модзалевських ми маємо претензії. Батько укладача листів Пушкіна Лев Миколайович був колегою по педагогічній праці, приятелем Ушинського. У журналі "Русская школа" (1893, 33 7-8) він подав листи педагога до нього. Але не повністю. Ввів крапки в текст, опустив не тільки деякі імена, а й фрази, навіть розділи. І досі невідомо де ж подів він оригінали листів Ушинського. А його син Борис, один із засновників Пушкінського Дому нічого не зробив у їх пошуку, оприлюдненню. А мусив би це зробити. Хоча б в пам'ять про те, що його дід Микола Львович був українцем – із дворян Роменського повіту Полтавської губернії. А його мати – Олександра Іванівна Константинович – українка. Мною розшукано, що року 1882-го, коли Л.М. Модзалевський проживав в Тифлісі, він подарував дружині книжку П.О. Куліша "Записки о Южной Руси" з написом власного вірша:

*Прими голубка дорогая,
На память прежних юных дней
Подарок этот, –
он напомнит Тебе о родине твоей.*

*Я верю, что настанет время,
Когда ты вьвѣв,
не мечтой
Увидишь вновь сады и нивы*

– За півтора століть від дня смерті Ушинського в різних книжках, наукових публікаціях, а тим більше в пресі назбиралася величезна кількість прикрих, нековирних помилок стосовно життєвого шляху педагога і його родини, навіть діяльності.

Я підготував в 150 сторінок машинопису книжку "К.Д. Ушинський. Вимисли і правда". Мусив вказати на ці помилки, бо треба ж перекрити шлях подальшому їх розповсюдженню. Чому б Національній академії пед. наук не видати її, керуючись хоча б словами Йогана Гете: "Істину повинні постійно повторювати, бо й омана проповідується навколо нас постійно", словами Майкла Фарадея: "Невдосконалість суджень – найбільший недолік у розумовій праці" та рядками нашого сучасника, письменника Дмитра Павличка: "Мусить бути в світі Правда // Раз на світі є брехня".

2010 року я випустив в світ книжку "Сіверянське коло К.Д. Ушинського", в якій назвав майже 150 осіб, з якими перебував у певних зв'язках К.Д. Ушинський, або які із сіверян висвітлювали його життя, пед. спадщину, зокрема, встановив, дешифрував особи, які були біографами Ушинського – це М.П. Василенко, видатній історик права з с. Есмань на Глухівщині та глухівчанин, педагог (Глухів. Ніжин) Яків Мик. Колубовський. Нині працюю, вважаю, що потрібно висвітлити "Українське оточення чи то коло Ушинського". Буду сподіватися на підтримку Національної Академії пед. наук.

Я впевнений, що при ній вже зараз буде подана пропозиція по відзначенню 200-річчя К.Д. Ушинського на самому вищому – державному рівні. Буде створена комісія чи то група осіб, які б зайнялися цим питанням.

Можуть виникнути запитання: а чи можемо ми майже 200 літ після народження славетного педагога, нашого педагогічного генія щось відшукати нове, невідоме, вельми цікаве й корисне? Можемо!

У тому XI-му "Собрания сочинений К.Д. Ушинского" (М.-Л, 1952) було зазначено, що оригінали листів М.І. Семевського до К.Д. Ушинського не збереглися. Мені ж вдалося їх знайти. Ї не три листа, а чотири. І уточнити дату їх написання, додати рядки до опублікованих листів. Слід вивчити матеріали про Ушинського у ф. 316 Пушкінського дому, ф. 804 С. – Петербурзької бібліотеки, яка ще недавно носила назву ім. Салтикова Щедріна.

Здавна відомо, що світ тримається на особах-ентузіастах, подвижниках. Ось у Ярославлі /РФ/ проводив ушинськознавчі конференції геолог за фахом, ушинськознавець А.М. Іванов. На чотирьох із них я мав нагоду й задоволення брати участь. Мої публікації були надруковані у збірниках 1972 року ("О забытой рецензии К.Д. Ушинского на стихотворный перевод "Слова о полку Игореве", 1975 р.) "Новые документы к биографии К.Д. Ушинского", (1981 р.) "Материалы о деятельности К.Д. Ушинского в С. Петербургском педагогическом обществе и Литературном фонде", (1986 р.) "К.Д. Ушинский и Ф.М. Достоевский. Некоторые параллели. Общие знакомые" та "Новые документы к родословной К.Д. Ушинского".

Хочеться вірити, що Національна Академія пед. наук у плані відзначення 200-річчя К.Д. Ушинського започаткує проведення наукових конференцій в університетах України по ушинськознавчій тематиці, починаючи з 2014 року. – по тих місцях, які пов'язані з іменем Ушинського, де він був, і де відлунують його кроки. Це в хронологічному порядку такі міста: Суми, Полтава, Новгород-Сіверський, Глухів, Ніжин-Чернігів-Рівне, Сімферополь – Дніпропетровськ чи то Запоріжжя, Херсон, з яким пов'язано ім я його однодумця, педагога М.О. Корфа і звідки вийшов його палкий послідовник В.О. Сухомлинський, Одеса-Київ.

За наслідками таких конференцій слід видати збірники доповідей, повідомлень – і до 200 річчя К.Д. Ушинського НА Пед. наук підійде з 10-ма збірниками, які значно розширять наші знання про славетного педагога-демократа, (по кожному з цих місць царіть намітив теми деяких повідомлень, розвідок).

Terlets'kyi V.

HONOR "THE TEACHER OF THE TEACHERS" WORTHILY, THE FOUNDER OF THE NATIONAL PEDAGOGY

The article is dedicated to one of the national pedagogy founders – K. Ushyns'kyi, the pedagogical heritage of whom requires further researchers in the context of his ideas and views innovation at the present stage of the national educational system development.

Key words: national pedagogy, outstanding educators, pedagogical heritage, pedagogical innovation.

Стаття надійшла до редакції 16.04.13